

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Дипломна робота

бакалавра

з теми: **«ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА ЧЕСЬКОГО
КОРОЛЯ КАРЛА І»**

Виконала: студентка 4 курсу, 41
групи

спеціальності 6.020302 Історія
денна форма навчання

Гураль Тетяна Василівна

Науковий керівник:

Опря Ігор Анатолійович,

кандидат історичних наук, доцент
кафедри всесвітньої історії

Рецензент:

Зміст

Вступ	3-5
Розділ I. Історіографічний огляд та аналіз джерел	6
1.1. Історіографія теми.....	6-10
1.2. Характеристика джерел.....	10-12
Висновок до 1 розділу.....	13
Розділ II. Соціально-економічна діяльність Карла I в Чехії	14
2.1. Економічний розвиток чеських земель за часів Карла I.....	14-17
2.2. Соціальна політика Карла I.....	17-25
Висновок до 2 розділу.....	25-26
Розділ III. Культурно-освітня політика Карла I в Чехії	27
3.1. Розвиток історичних досліджень та освіти за часів Карла I...27-33	
3.2. Стан літератури та мистецтва в період правління Карла I.....	33-40
Висновок до 3 розділу.....	40-41
Висновки	42-45
Список використаних джерел і літератури	46-52

ВСТУП

Актуальність теми. Чеський король Карл I Люксембурзький (1316 – 1378 рр.) жив і діяв у період пізнього середньовіччя. Це була високоосвічена людина, яка розмовляла і писала п'ятьма мовами [18, с. 147]. З самого початку своєї діяльності він зарекомендував себе прагматичним і ощадливим політиком, який віддавав всі сили та розум зміцненню та процвітанню своєї держави. Період його правління увійшов в історію Чехії під назвою «золота доба». В той час Чеське королівство стало центром так званої Священної Римської імперії [39, с. 165; 38, с. 205]. Діяльність цього чеського монарха може бути гідним прикладом для політичної верхівки сучасної України, яка недостатньо піклується про інтереси нашої країни та український народ.

Крім того, чехи в період правління Карла I зробили дуже вагомий внесок у скарбницю європейської культури. Його інтерес до архітектури, живопису, скульптури пояснювався бажанням прославити Чеську державу, а також власну персону, увічнити її для майбутніх поколінь. Це завдання він успішно виконав. У пам'яті чехів Карл I залишився найвидатнішим політичним діячем доби середньовіччя.

Місто Прага в той час стало центром культурного життя всієї Європи. Духовні цінності чеського народу, створені в XIV ст., продовжують служити людству і сьогодні. Для сучасної цивілізації вивчення культурних процесів минулого складає основу подальшого духовного розвитку суспільства. В зв'язку з усім вищесказаним тема даної роботи є досить актуальною.

Об'єктом дослідження є історія Чеського королівства періоду середньовіччя.

Предметом вивчення є внутрішня політика чеського короля Карла I (1346–1378 рр.), який з часом став також імператором Священної Римської імперії під іменем Карла IV (1355–1378 рр.).

Хронологічні межі роботи охоплюють 40–70-ті роки XIV століття, тобто період правління Карла I в Чехії.

Географічні межі дослідження визначаються теренами Чеського королівства в той час.

Мета роботи полягає в тому, щоб всебічно дослідити зміст і напрями внутрішньої політики чеського короля Карла I. Для досягнення цієї мети ставляться наступні **завдання**:

- проаналізувати використані джерела та історіографію теми;
- розкрити соціально-економічну політику Карла I в Чехії;
- висвітлити його ставлення до католицької церкви;
- простежити розвиток чеської культури в період його правління;
- дослідити стан освіти в зазначений час;
- з'ясувати наслідки внутрішньої політики Карла I для розвитку Чеського королівства.

Методологічною основою роботи стали загальнонаукові принципи історизму, об'єктивності, системності. Перший – передбачає розгляд подій та явищ минулого у тісному зв'язку з конкретними історичними умовами їхнього існування. Другий – вимагає використання якомога більшої кількості джерел, що дозволяє всебічно висвітлити обрану тему. Третій – орієнтує на комплексне осмислення історичного процесу, який досліджується.

Методи дослідження. У процесі вивчення теми та написання роботи були використані різні конкретно-історичні методи. Історико-типологічний та хронологічний методи дозволили виокремити в темі дослідження ряд проблем, обумовили висвітлення подій та явищ у хронологічній послідовності.

Аналітико-синтетичний метод застосовувався для аналізу джерел і літератури, здійснення теоретичних висновків. Застосування методу систематизації дозволило глибоко осмислити використаний історичний матеріал. З допомогою ретроспективного методу вдалося об'єктивно оцінити наукову спадщину з вказаної теми, яку залишили історики XIX – XX ст.

Кожний із використаних методів був по-своєму важливий. Узяті разом, вони стали надійною основою, яка забезпечила розв'язання поставлених завдань і досягнення мети.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її фактичний матеріал і висновки можуть бути використані на семінарських заняттях у вищих навчальних закладах та при підготовці уроків з історії середніх віків у школі. Матеріали роботи також можуть стати у нагоді при розробці спецкурсу з історії середньовічної Чехії.

Апробація роботи. Основні її результати доповідались та обговорювались на засіданнях кафедри всесвітньої історії К-ПНУ імені Івана Огієнка.

Структура роботи зумовлена її метою та завданнями. В основу дослідження покладено хронологічний підхід, який дозволив послідовно викласти зібраний матеріал.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури. Повний обсяг її становить ... сторінок.

Висновки

За часів правління Карла I Люксембурзького в Чехії завершився процес німецької колонізації та перехід до грошової ренти. Це значно посилило товарообмін між чеським селом і містом, сприяло появі нових міст та зростанню міського населення. В країні виготовлялись різноманітні товари, які постачались на європейський ринок.

У XIV ст. чеські землі зайняли провідне місце в складі так званої Священної Римської імперії німецької нації – складного конгломерату феодалних володінь на території Німеччини та Північної Італії. У другій половині XIV ст. чеський король Карл I став одночасно і керівником цієї великої імперії. Це зміцнило міжнародне становище Чеської держави та її політичний авторитет.

Карл I здійснив глибоке, внутрішнє об'єднання Чехії з вказаною імперією, причому саме Чеське королівство, як його спадкове володіння, стало її політичним центром. Особлива увага до Чехії яскраво виявилася в підвищенні статусу міста Праги. За часів правління цього монарха вона була не лише столицею Чеської держави, а й резиденцією імператора та католицького архієпископа.

Карл I постійно підкреслював значення чеських державних традицій. Визначивши панівне місце Чехії в Священній Римській імперії, він з подвоєною енергією продовжив політику створення потужного плацдарму династії Люксембургів. Але посилення його політичної влади було тимчасовим, оскільки він не мав широкої соціальної бази, на яку міг би спиратися в боротьбі з великими землевласниками – чеськими панами.

Головною своєю соціальною опорою Карл I вважав церковних феодалів. Його постійними радниками були католицькі єпископи Арношт з Пардубіц, Ян Очко з Влашима, Ян із Стршеди та інші духовні особи. Король звільнив від податків монастирі, а свою канцелярію комплектував лише з освічених і здібних церковних ієрархів.

Перебуваючи в союзі з католицькою церквою, чеський король проте ніколи не виступав провідником папської політики на європейському континенті, а використовував контакти з римськими папами у власних політичних цілях. Прагнення чеського народу до справжнього християнства, невдоволення діяльністю духовництва призводило до появи народних проповідників, які різко критикували церковне землеволодіння і виступали за соціальну рівність.

Стимулюючи розвиток чеських міст, як центрів внутрішньої та міжнародної торгівлі, Карл I водночасно не допускав їхнього перетворення на самостійну політичну силу. Тому в своїй діяльності він постійно підтримував рівновагу між різними міськими станами.

Всі поточні справи держави чеський король вирішував у вузькому колі своїх придворних осіб – королівській раді, де поряд з його улюбленцями засідали досвідчені юристи. Значна роль відводилася королівській канцелярії, яка складалася з незначних людей, котрі повністю залежали від цього монарха.

Уся економічна та політична влада в чеських містах у період правління Карла I належала торгівельно-купецькій верхівці, яка називалася патриціатом. Панівні позиції там займали німці, які засідали в міських радах, обирали з-поміж себе міських чиновників. Німецький патриціат у цілому був опозиційно налаштований до чеського короля і не підтримував його владу.

У чеських містах XIV ст. відбувалася гостра соціальна боротьба. Німецький патриціат виступав в одному таборі з верхівкою чеських феодалів проти бюргерства та плебейства. Союзником міського плебсу було чеське селянство.

У 1350 – 1351 рр. під керівництвом Карла I і з допомогою італійських юристів був розроблений кодекс законів «Маестас Кароліна», складений за зразком кращих правових збірок Західної Європи. Чеський король зробив спробу запровадити в дію цей збірник законів, але вона не вдалася через опір великих землевласників.

Надзвичайно важливе місце в діяльності Карла I належало культурі, котру він розглядав, як невід'ємну складову частину своєї внутрішньої політики. Король бачив у ній своєрідну протизавагу зазіханню чеських панів на керівництво в державі. Він добре розумів, що розвиток культури зміцнює його політичну владу та надає підтримку існуючій соціально-економічній системі.

Загальна інтелектуальна атмосфера в чеському суспільстві XIV ст. сприяла появі важливих джерел з чеської історії – історичних хронік. Карл I підпорядкував виклад історії своїм політичним цілям, з її допомогою зберігав своє ім'я і правління в пам'яті нащадків. Тому він зосередив при королівському дворі багатьох освічених людей, яким доручав писати літописи. Слід підкреслити, що чеський монарх і сам брав активну участь в їхньому створенні. Написання хронік знаходилося під його особистим контролем.

Карл I не лише визначав культурно-ідейний зміст офіційних історичних літописів, а й зовнішній та внутрішній вигляд державних і церковних будівель, давав конкретні замовлення чеським архітекторам, запрошував зарубіжних майстрів. У Прагу приїжджали кращі спеціалісти з Італії, Франції, Німеччини та інших європейських країн. Багато з них засновували там свої майстерні, виховували учнів. Карл I любив свою столицю і прикрасив її чудовими пам'ятками архітектури. Через річку Влтаву він побудував знаменитий кам'яний міст, який існує і сьогодні. Чеський монарх також збудував спеціальний замок (Карлштейн), де зберігалися королівські регалії та королівський архів.

Видатні твори були створені в той час також і в образотворчому мистецтві. Чеська культура за часів правління Карла I стала недосяжним зразком, символом національної величі. Чехія з культурної провінції перетворилася на європейський центр інтелектуального життя. Культурна політика цього короля дала могутній поштовх розвитку етнічної самосвідомості чехів.

Ідеологічною опорою Карла I став заснований ним у 1348 р. Празький університет. Відносна свобода академічних дискусій у цьому навчальному закладі сприяла розвитку передових ідей. В той же час там відбувалася гостра

внутрішня боротьба. Магістри-чехи, спираючись на підтримку студентів, виступали проти німецького засилля. Ці конфлікти всередині університету були важливою складовою частиною боротьби чеського народу за свою національну культуру.

У 70-х рр. XIV ст. завершилось організаційне становлення Празького університету, який став однією з найбільших академій тодішньої Європи. Він був створений по типу західноєвропейських вищих навчальних закладів і відрізнявся певною демократичністю. За його зразком пізніше виникли університети в Кракові, Відні, Гейдельберзі та інших містах.

Празький університет виховав багато поколінь чеської інтелігенції, які стали носіями національної самосвідомості. Активна діяльність вчених цього навчального закладу сприяла значному культурному піднесенню Чеського королівства та його зближенню з передовими європейськими країнами.

Таким чином, внутрішня політика Карла I в Чехії мала суперечливий характер. З одного боку, бачимо економічне зростання, широку внутрішню колонізацію, появу нових міст, розвиток товарно-грошових відносин, а з другого – поступове наростання соціально-економічної кризи, поглиблення соціальних протиріч. З одного боку, бачимо зростання влади чеського короля і подальшу централізацію країни, а з іншого – посилення економічної та політичної могутності чеських панів.

Окремі аспекти внутрішньої політики Карла I приховували в собі великі потрясіння для Чеського королівства в найближчому майбутньому. Перетворення католицької церкви в могутню організацію, наявність у неї величезних земельних багатств, непосильні податки з боку духовенства, його моральний занепад викликали ранню реформацію в цій державі.

Зростання німецького впливу в чеських містах призвело згодом до загострення національних протиріч. Створення Празького університету обернулося тим, що наприкінці XIV – на початку XV ст. він став центром критики чеського феодального суспільства, коли напруга соціальної боротьби досягла критичного рівня.

Список використаних джерел і літератури.

I. Опубліковані джерела.

1. Законник Карла I [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Tschechien/XIV/1340-1360/Majestas_Carolina/text.phtml?id=2542. – Название с экрана.
2. Статуты факультета искусств Пражского университета [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Tschechien/XIV/1360-1380/Statuty_fak_iskusstv/frame_text.htm. – Название с экрана.
3. Хрестоматія з історії середніх віків : у 3 т. / за ред. М.П. Граціанського та С.Д. Сказкіна. – К. : Радянська школа, 1951. – Т. 2. – 597 с.
4. Хрестоматия по истории южных и западных славян : учеб. пособ. для вузов : в 3 т. [Электронный ресурс] / отв. ред. М.М. Фрейденберг. – Минск : Изд-во «Университетское», 1987. – Т. 1: Эпоха феодализма. – Режим доступа: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=13206>. – Название с экрана.

II. Монографії, підручники, посібники, статті.

5. Блок М. Феодальное общество [Электронный ресурс] / М. Блок. – М. : Изд-во им. Сабашниковых, 2003. – Режим доступа: <http://www.litmir.co/br/?b=157118>. – Название с экрана.
6. Бэлза И.Ф. История чешской музыкальной культуры : в 2 т. / И.Ф. Бэлза. – М. : Изд-во АН СССР, 1959. – Т. 1. – 330 с.
7. Ванечек В. История государства и права Чехословакии / В. Ванечек ; отв. ред. З.М. Черниловский ; пер. с чешского Г.Н. Грозовой. – М. : Юрид. лит., 1981. – 503 с.
8. Виноградова А.И. Чешские цехи XIV – начала XV вв. и социальная борьба внутри их / А.И. Виноградова // Уч. зап. Ин-та славяноведения АН СССР. – М. : Наука, 1955. – Т. 11. – С. 260–288.

9. Всемирная история : в 10 т. [Электронный ресурс] / под. ред. Н.А. Сидоровой. – М. : Госполитиздат, 1957. – Т. 3. – Режим доступа: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000032/index.shtml>. – Название с экрана.
10. Всеобщая история : в 24 т. [Электронный ресурс] / под. ред. А.Н. Бадака. – Минск : Литература, 1997. – Т. 9: Начало Возрождения. – Режим доступа: <http://avidreaders.ru/book/vsemirnaya-istoriya-v-24-tomah-t.html>. – Название с экрана.
11. Всеобщая история архитектуры : в 12 т. [Электронный ресурс] / отв. ред. А.А. Губер. – М. ; Л. : Стройиздат, 1966. – Т. 4. – Режим доступа: <http://www.rulit.me/series/vseobshchaya-istoriya-arhitektury/vseobshchaya-istoriya-arhitektury-v-12-tomah-tom-04-arhitektur>. – Название с экрана.
12. Всеобщая история искусств : в 6 т. [Электронный ресурс] / под ред. Б.В. Веймарна и Ю.Д. Колпинского. – М. : Искусство, 1960. – Т. 2, кн. 1. – Режим доступа: <http://www.rulit.me/books/vseobshchaya-istoriya-iskusstv-v-shesti-tomah-tom-2-kniga-1-s-illyustratsiyami-read-34498>. – Название с экрана.
13. Вудс Т. Как католическая церковь создала западную цивилизацию [Электронный ресурс] / Т. Вудс. – М. : ИРИСЕН, 2010. – Режим доступа: http://stavroskrest.ru/sites/default/files/files/pdf/Tomas_Vuds_quot_Kak_katolicheskaya_Tserkov_sozdala_ev.pdf. – Название с экрана.
14. Год Б.В. Місце та роль магістра в середньовічних і ранньомодерних західноєвропейських університетах / Б.В. Год, Н.В. Год // Історична пам'ять : науковий збірник / Полтавський нац. пед. ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, 2016. – Вип. 34–35. – С. 84–96.
15. Дворнік Ф. Слов`яни в європейській історії та цивілізації / Ф. Дворнік. – К. : Дух і літера, 2005. – 494 с.

16. Иванов Ю.Ф. Некоторые проблемы аграрного развития Чехии XIV – начала XV вв. в современной историографии / Ю.Ф. Иванов // Средние века. – М. : Наука, 1965. – Вып. 28. – С. 251–259.
17. История Европы с древнейших времен до наших дней : в 8 т. [Электронный ресурс]. – М. : Наука, 1992. – Т. 2: Средневековая Европа / отв. ред.: Е.В. Гутнова, З.В. Удальцова. – Режим доступа: <http://www.rulit.me/series/istoriya-evropy-v-8-tomah>. – Название с экрана.
18. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.) : курс лекцій : навч. посіб. / В.І. Яровий, П.М. Рудяков, В.П. Шумило [та ін.]. – К. : Либідь, 2001. – 632 с.
19. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма : в 3 т. / гл. ред. З.В. Удальцова. – М. : Наука, 1986. – Т. 2. – 694 с.
20. Історія Центрально-Східної Європи : посіб. для студ. / за ред. Л.О. Зашкільняка. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2001. – 660 с.
21. История Чехии / под ред В.И. Пичеты. – М. : ОГИЗ ; Госполитиздат, 1947. – 258 с.
22. История Чехословакии : в 3 т. / под. ред. Г.Э. Санчука и П.Н. Третьякова. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – Т. 1. – 412 с.
23. Кенигсбергер Г. Средневековая Европа. 400–1500 годы / Г. Кенигсбергер. – М. : Весь Мир, 2001. – 384 с.
24. Копилов С.А. Проблеми історії слов'янських народів в історичній думці України (остання третина XVII – початок ХХ ст.) : [монографія] / С.А. Копилов. – Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2005. – 464 с.
25. Коротка історія Чехії і Словаччини / за ред. П.С. Федорчака. – Івано-Франківськ : Плай, 1999. – 170 с.
26. Краткая история Чехословакии с древнейших времен до наших дней / отв. ред.: А.Х. Клеванский, В.В. Марьина, И.И. Поп.–М. : Наука, 1988. – 576 с.

27. Крижановська О.О. Історія середніх віків : курс лекцій : навч. посіб. для студ. / О.О. Крижановська, О.П. Крижановський. – К. : Либідь, 2004. – 368 с.
28. Кузнецова Р.Р. История чешской литературы : учебник для вузов / Р.Р. Кузнецова. – М. : Изд-во МГУ, 1987. – 345 с.
29. Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма / Л.П. Лаптева. – М. : Изд-во МГУ, 1985. – 199 с.
30. Лаптева Л.П. Чешская средневековая рукописная книга как культурно-исторический фактор / Л.П. Лаптева // История и культура : сб. ст. / отв. ред. Б.Т. Рубцов. – М. : Наука, 1991. – С. 39–44.
31. Лаптева Л.П. История Чехии периода феодализма (V – середина XVII в.) : учеб. пособ. [Электронный ресурс] / Л.П. Лаптева. – М. : Изд-во МГУ, 1993. – Режим доступа: <http://www.istmira.com/istnovvr/istoriya-chexii-perioda-feodalizma>. – Название с экрана.
32. Лаптева Л.П. Пражский университет в русской историографии второй половины XIX века / Л.П. Лаптева // Вопросы истории славян. – Воронеж, 1999. – Вып. 14. – С. 137–153.
33. Лившиц Г.М. Реформационное движение в Чехии и Германии Г.М. Лившиц. – Минск : Высшая школа, 1978. – 262 с.
34. Лінч Д.Г. Середньовічна церква: коротка історія / Д.Г. Лінч. – К. : Основи, 1994. – 492 с.
35. Липатникова Г.И. К истории основания Пражского университета / Г.И. Липатникова // Славянский сборник. – М. : Наука, 1958. – Вып. 1. – С. 160–174.
36. Любавский М.К. История западных славян [Электронный ресурс] / М.К. Любавский. – М., 1918. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/:stariyeknigi.info/Knigi/L/Lyubavskij_M_K_Istoriya_zapadnyh_slavyan_pribaltijskih_chehov_i_polyakov_Izd_2-e_1918_To. – Название с экрана.

37. Мацек Й. Гуситское революционное движение / Й. Мацек. – М. : Изд-во иностр. л-ры, 1954. – 244 с.
38. Мельников Г.П. Этническое самосознание чехов во второй половине XIV в. / Г.П. Мельников // Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху зрелого феодализма. – М. : Наука, 1989. – С. 205–216.
39. Мельников Г.П. Имперское и чешское в концепции власти Карла IV / Г.П. Мельников // Анфологион. Славяне и их соседи. Власть, общество, культура в славянском мире в средние века. – М. : Индрик, 2008. – Вып. 12. – С. 161–169.
40. Мельников Г.П. Культура Чехии в эпоху Карла IV (XIV – нач. XV вв.) [Электронный ресурс] / Г.П. Мельников. – Режим доступа: <http://www.countries.ru/library/countries/czech/karl4.htm>. – Название с экрана.
41. Непомнящая Р.В. Образ идеального правителя в «Vita Caroli» Карла I / Р.В. Непомнящая // Человек в контексте культуры. Славянский мир / отв. ред. И.И. Свирида. – М. : Индрик, 1995. – С. 65–70.
42. Озолин А.И. Землевладение королевских городов в Чехии в XIV – начале XV вв. / А.И. Озолин // Средневековый город. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1978. – Вып. 5. – С. 51–61.
43. Олексієвець Т.І. Торгівля як фактор формування міських поселень Чехії / Т.І. Олексієвець // Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ. – 2003. – № 6(32). – С. 56–60.
44. Олексієвець Т.І. Функціональна типологізація середньовічних чеських міст / Т.І. Олексієвець // Слов'янський вісник. – Рівне. – 2010. – Вип. 10. – С. 112–117.
45. Поп И.И. Искусство Чехии и Моравии / И.И. Поп. – М. : Искусство, 1978. – 267 с.

46. Рандин А.В. Идейная борьба в Пражском университете (вторая половина XIV в.) / А.В. Рандин // Общество и государство в древности и в средние века. – М. : Наука, 1986. – С. 104–122.
47. Рубцов Б.Т. Гуситские войны (Великая крестьянская война XV века в Чехии) [Электронный ресурс] / Б.Т. Рубцов. – М. : Госполитиздат, 1955. – Режим доступа: http://www.e-reading.club/chapter.php/1018930/1/Rubcov_-_Gusitskie_voyny.html. – Название с экрана.
48. Рубцов Б.Т. Исследования по аграрной истории Чехии. XIV – начало XV вв. / Б.Т. Рубцов. – М. : Изд-во АН СССР, 1963. – 452 с.
49. Санчук Г.Э. Положение феодалов и крестьян по Законнику чешского короля Карла I / Г.Э. Санчук // Источники и историография славянского средневековья : сб. статей и материалов / отв. ред. С.А. Никитин. – М. : Наука, 1967. – С. 53–71.
50. Суворов Н.С. Средневековые университеты / Н.С. Суворов. – М. : Либроком, 2012. – 254 с.
51. Томек В. История Чешского королевства [Электронный ресурс] / В. Томек. – СПб. : Изд. С.В. Звонарева, 1868. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/:starieknigi.info/Knigi/T/Tomek_V_Istoriya_Cheskogo_korolevstva_1868.pdf. – Название с экрана.
52. Шишков А.М. Средневековая интеллектуальная культура : учеб. пособ. / А.М. Шишков. – М. : Изд. Савин С.А., 2003. – 592 с.
53. Ювалова Е.П. Чешская готика эпохи расцвета. 1350–1420 / Е.П. Ювалова. – М. : Искусство, 1998. – 221 с.
54. Ясинский А.Н. Очерки и исследования по социальной и экономической истории Чехии в средние века [Электронный ресурс] / А.Н. Ясинский. – Юрьев : Тип. К. Маттисена, 1901. – Т. 1. – Режим доступа: http://www.vostlit.info/:starieknigi.info/Knigi/JA/Yasinskij_A_N_Ocherki

[i_issledovaniya_po_soc_i_ekonom_istorii_Cehii_01_1901.pdf](#). –

Название с экрана.

55. Ясинский А.Н. Основные черты развития права в Чехии XIII – XV вв. [Электронный ресурс] / А.Н. Ясинский. – Юрьев, 1902. – Режим доступа:http://www.vostlit.info/:stari knjigi.info/Knigi/JA/Yasinskij_A_N_Osnovnye_cherty_razvitiya_prava_v_Cehii_XIII-XV_vv_1902.pdf. –

Название с экрана.